
UDK: 821.163.42-31.09 Prosenjak B.
Izvorni znanstveni članak
Primljen 15. V. 2016.

MARINA KLJAJO
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
marinakljajo@yahoo.com

KAKO ŽIVJETI PUNINU KRŠĆANSKOGA ŽIVOTA KROZ ISTINSKO OBRAĆENJE

Sažetak

Romanom *Put u središte srca – Intranet*, književnik Božidar Prosenjak afirmira kršćanski život u sintezi s modernim tehnološkim razvojem, pojavom interneta i time otvara hipotetičku mogućnost pozitivnih promjena u pojedincu, obitelji i cijelome društvu. Fabularni dinamizam inicijacijski je uronjen u istinsko obraćenje glavnoga lika Marijana kao ekvivalent autorova stava spram modernoga života koji je duhovnim aktivizmom moguće uskladiti i usmjeriti u humanizirani produktivan napredak. Zalažući se za moralnu promjenu u čovjeku, Prosenjak ovim romanom nudi izlaz iz zamršenoga modernog svijeta i svojom literarnom vizijom dokumentira kako se moralnom principijelnošću može i mora mijenjati svijet. Ovim književnim ostvarajem, prvim kršćanskim romanom novijega doba, Božidar Prosenjak otvara novo poglavlje u hrvatskoj postmodernoj književnosti; tematski spaja kršćanski i moderni život; a reflektivno prelazi granice zbiljskoga kao spasonosni proročanski modul jednoga novog svijeta, izlaz prema kojem trebamo koračati.

Ključne riječi: Intranet, kršćanski roman, istinsko obraćenje, dijalogizirana narativnost, monologiziranje, humanizam, duhovnost

Niz književnih djela kršćanske provenijencije Božidar Prosenjak nastavlja romanom *Put u središte srca – Intranet*. To je duhovno-književni kontinuum koji je u svojoj koherentnosti kulminirao aktualnom i inovativnom književnom strukturom te idejnom ekspanzivanom istinske vjere zadobio naziv prvoga kršćanskog romana novijega vremena. Riječ je o hipotetičkoj mogućnosti kada osobno obraćenje i slijedenje Kristova nauka pokreće čitav niz promjena u glavnome liku, njegovoj obitelji te se reflektira na zajednicu i cijelo društvo u jedan novi, humaniji i bogatiji život – život u potpunosti predan Božjemu vodstvu, u kojem treba oslušivati i slijediti Božju volju i prihvaćati sve životne teškoće u Njegovoj milosti. Suvremenost i sjevremenost toga kršćanskog romana jest njegova inicijacija u realnost života po vjeri koji eksplicira preporod u humaniji svijet usidren na svome izvorištu – Bogu.

Fabularna slojevitost kroz dinamiku i dramatiku događanja karakterni je okvir likova koji živo šecu piščevom književnom pozornicom opisani jednostavnim, a semantički bogatim rečenicama: „Vješto vodeći čitatelja kroz intrigantnu fabulu Prosenjak je napisao svoj roman melodioznim, izbrušenim rečenicama, stvorivši djelo kroz koje potiče suvremenike na promišljanje egzistencijalnih i moralnih dvojbi.“¹

Naslov je romana asocijativno-kontrastna alternacija s revolucionarnim tehnološkim dostignućem – internetom. Dok internet šalje poruke vani, Intranet nas upućuje na nas same, na *put u središte srca*. Kako možemo zamisliti to mjesto ako Gospodin nije nastanjen u njemu i ako ga ne pokreće istinska vjera. Sintagmu *Put u središte srca* autor objektivizira s Intranetom. To je vizija kršćanskoga života koja bi u budućnosti mogla spasiti svijet od njegova tehnološkog naboja i materijaliziranoga svjetonazora. Duboko svjestan opasnosti interneta za ljude, osobito mlade i djecu kada su bez nadzora i kada su im dostupni sadržaji koji mogu imati pogubne posljedice na njihov psihološki razvoj, Prosenjak vizionarski osmišljava medij koji bi čovjeku bio samo na dobrobit: *...Intranet omogućuje da za svako svoje dijete možeš imati poseban izbor radijskoga, televizijskoga ili internetskog programa, prema uzrastu, dobi,*

1 GAVRAN, MIRO, „Mogu li vam napisati ček?“, *Glas Koncila*, Zagreb, br. 50., 10. prosinca 2006., str. 37.

inteligenciji [...] Par ukucanih tipki i svaki čovjek u državi može permanentno imati svoj individualni program i nitko ga neće moći maltretirati iz etera onime što ne želi. A sve to za smiješnu cijenu od jednoga telefonskog poziva. Za par novčića! [...] Mi možemo praktično sve što može radio, televizija, internet, nosači zvuka bilo koje vrste, ali i puno više!...

Roman *Put u središte srca – Intranet* umjetnička je preslika vjerničkoga života onakva kakav jest u suvremenome hrvatskom društvu, ali i više s naglaskom kakav bi on trebao biti. Valjanost duboke istinske vjere pokretačka je snaga nemjerljiva ljudskim racijom, ona je milost i zalog po kojem pravi vjernici postaju ona skupina odabranih po kojima će Gospodin obnoviti lice Zemlje.

Koliko je Prosenjak idejno afirmirao život jednoga vjernika u kontekstu ekspanzije pozitivnoga utjecaja na ljude oko sebe, zorno bilježe reakcije kritike i čitateljske recepcije. Roman je primljen kao spasonosna literatura koja ima moć pozitivnoga djelovanja i optimističnoga vjerskog svjetonazora, osobito u trenutcima našega vjerskog malodušja: „S prezirom su puno puta rekli da sam neznatan. Onda sam se sudario s istinom da je najuzvišenije biti neznatan službenik u Božjem planu!“²

Veličajna je autorova zauzetost za pojedinca vjernika, potom njegov umjetnički aktivizam usmjeren na cjelokupno društvo – hrvatsku državu koja u svome mladalačkom povijesnom razvoju posrće: „Tako snažna ukorijenjenost od one izričajne do one sadržajne u sadašnji povijesni trenutak hrvatskoga društva uzdiže to književno djelo na razinu specifičnog, ali vjerodostojnog povijesnog svjedočanstva, gotovo dokumenta ovog našeg povijesnog trenutka. To dragocjeno svjedočanstvo u romanu se očituje na više razina: osobnoj, obiteljskoj, crkvenoj, društvenoj, narodnoj i međunarodnoj.“³ Univerzalnost toga vizionarskoga književnog zalaganja za spas čovječanstva kroz filter istinskoga življenja kršćanske vjere uzdiže ovaj roman na razinu onih klasika svjetske literature koji su trajno zadužili svijet:

2 BUŠIĆ, MARIJAN, „Sinko, dođi po mene!“, *Glas Koncila*, Zagreb, br. 2., 14. siječnja 2007., str. 37.

3 MIKLENIĆ, IVAN, „Roman *Put u središte srca* Božidara Prosenjaka predstavlja glavni urednik *Glasa Koncila*“, *Rhema*, Zagreb, br. 31., 2008., str. 52. – 53.

Naime, svjetonazorska je svrhovitost ili, jasnije, religiozno su teistička poimanja svijeta i čovjeka, s pomisli na vječnu pravdu i konačnu presudu, bitna pretpostavka čvrstih etičkih sustava i moralnih doktrina. Kad toga nema, kad se čovjek svede na slučaj i prolaznost, odnosno kad vremenitost postane mjera svega, onda je ljudska etika u svojoj postojanosti i univerzalnosti bez Boga nestalna, besadržajna ili, u najbolju ruku, obična konvencionalna mjera koja se, kad nekome ne odgovara, olako zaobilazi.⁴

Suptilnim književnim proumom, kroz dramatski obojenu fabulu pisac interferira svoje duboko čovjekoljublje, domoljublje i bogoljublje, ali i svoju zabrinutost nad suvremenim svijetom i njegovom kaotičnom sudbinom. Stoga svojim likovima udahnjuje zbiljske dvojbe i osobine koje nosi moderno vrijeme. Plastično, kroz etičku i socijalnu karakterizaciju, interpolira religiozna stanja svojih likova, od čiste vjere do skeptičnih vjerskih osjećaja, dočaravajući nam jedan novi svijet sklada, ljubavi i općega dobra. „Pisac svjesno nije htio stvarati svijet koji opominje, zastrašuje i u kojem, nažalost, živimo i u njemu prepoznajemo žalosne simptome nepravde i degradacije čovječnosti. Upravo obratno, Prosenjak se u svojoj literarnoj viziji zalaže za moralnu promjenu u čovjeku, koja principijelnošću i upornošću ipak može i mora mijenjati svijet.“⁵

1. Marijan – istinski obraćenik

Glavni je protagonist ovoga romana Marijan, skromni sredovječni muškarac, vjernik, koji u svome bračnom i poslovnom životu prolazi poniženja, razočaranja i tjeskobu. Njegov život sa suprugom Zdenkom, koja je hladna na sve vjerske poticaje i supruga i zajednice, teret je s kojim se mora nositi. Zbog svojih vjerskih načela i odlazaka u crkvu u stalnome je sukobu s njom, jer: *U Crkvi je vidio zaštitu i blagoslov svakoga stanja u kojem se nalazio. Ali, Zdenka ne. Crkva je za nju bila bastion gluposti i krivac za sve ratove u kojima se kroz povijest našla Sperancija,*

4 ŠIMUNDŽA, DRAGO, *Bog u djelima hrvatskih pisaca*, sv. 1., Matica hrvatska, Zagreb, 2004., str. 69. – 70.

5 MIHANOVIĆ-SALOPEK, HRVOJKA, „Roman Božidara Prosenjaka: Put u središte srca“, *Glas koncila*, Zagreb, br. 1., 7. siječnja 2007., str. 37.

*za sva klanja između država [...] Što se nje tiče, ona bi izbrisala sve jezike i sve granice i, naravno, pomela sve religije i crkve. Marijan, razapet između svoga vjerskog uvjerenja i određenja i suprugina vjerskoga animoziteta, pokušava živjeti što mirnije i što bezbolnije primati svakodnevne uvrede i poniženja. Na tome putu posrće i pada, ali ipak ostaje vjeran Bogu i Njegovu spasonosnom planu za njega, sve dok se u njemu ne pojavi želja za potpunim predanjem Božjoj volji. U monološkome mističnom obraćanju Bogu, kada od Njega traži oprostaj: – *Oprosti mi, Bože, što ti nisam dao sve!*, Bog mu odgovara: – *Ne trebam ništa manje od svega!* Marijan nije odmah razumio značenje te rečenice, a sumnjao je i u njezinu izvornost. Također je priznavao svoju slabost u slijedenju toga – kako je bilo teško biti istinski vjernik. U osobnoj monologizaciji i katarzi Marijan dolazi do spoznaje: *Ne možeš biti čovjek Božjega Duha, a u isto vrijeme živjeti ritmom svijeta, bez Boga. Božja sila se pokorava samo onoj ljudskoj volji koja je sukladna volji Božjoj.**

Pristajući na plan koji Bog ima s njim, u Marijanu se počinje sve mijenjati, i ne samo u njemu nego i oko njega. Dobiva nove znakove što treba poboljšati u svome vjerničkom životu i želju da što više boravi u crkvi. Svakodnevno bdijenje i vjera s kojom je sve činio oplođivala je njegove poslove, odnose i planove. Karizma Marijanove vjere prelazi i na njegovu suprugu, potiče je na obraćenje i vjerski aktivizam te se širi i na vjersku zajednicu cijele Sperancije koja doživljava svoj duhovni i egzistencijalni preporod. Prosenjak oslikava i teškoće i izazove koje vjernik doživljava na svome vjerničkom putu.

Intranet je bio i mogućnost velike zarade, međutim: „*Ako me Bog treba, ja ću mu se odazvati, ma što to bilo!*“ odlučio je. I to je napokon u njemu prevagnulo, to a ne novac! Oduprijeti se materijalizmu i zauzeti se za opće dobro, Marijan je mogao jer je proniknuo u bit vjere: „*Vjera, vjera, vjera!... Samo vjera pokreće sve!*“ [...] „*Bez vjere imaš oči, ali si slijep!*“ Spoznao je da je bitno ne odupirati se Božjim namjerama: *Poslušnost je ona prava, istinska pobožnost i svetost.* I to ovome liku daje suvremenu epatantnu vrijednost distinktivno suprotnu suvremenomu materijaliziranom svjetonazoru.

2. Dijalogizirana narativnost

Roman *Put u središte srca* jest dijalogizirani narativni oblik koji svoje specifično modularno pripovijedanje baštini iz najranijih književnih djela, od grčkih pisaca, biblijskih prisposoba pa do rjeđih dijalogiziranih romana. Prosenjak se odlučuje uglavnom za dijalog jer on ima i simboličku važnost na razini tematske usidrenosti ovoga romana – dramatski apel za komunikacijom. Važnost dijaloga za suvremena čovjeka nemjerljiva je – svi ljudski porivi, sva htijenja, nesuglasja i suglasja utemeljena su na njemu. Kada nema dijaloga, i drugi odnosi utihnu. Uporište za dijalog aluzivno je artikulirano i u naslovu, na putu u središte srca, jer je iluzoran rast u vjeri bez osobnoga razgovora s Bogom, a poslije i sa svima onima koje nam život stavi na put.

Prosenjak se služi svim dijaloškim vrstama, od svakodnevnoga razgovornog oblika do nevezanoga intelektualnog, odnosno konverzacije koja često prerasta u diskusiju. Ovaj roman u dijaloškome obliku najviše izdiže disput, konverzacijska podvrsta koja je karakteristična i za neka Krležina djela, a predstavlja samostalnu cjelinu u kojoj dolaze do izražaja piščeva meditativno-filozofska stajališta i vjerski pogledi⁶: *Smisao je rata da jedni ginu da bi drugi živjeli. I često ginu oni najbolji da bi živjeli neki drugi koji o žrtvama niti ne misle i često za njih i ne znaju. [...] Nego, prava se promjena događa kad čovjek počne gledati u leđa svojim starim mislima... Promijenite stav! To je smisao radikalne duhovne promjene. [...] Čovjeku koga voliš, moraš ubrizgati snage da u njemu naraste čak i ona vrлина koje još nema. Dijalogom Prosenjak postiže dinamizam radnje i aktivira čitatelja na razmišljanje i kršćansko djelovanje.*

U romanu ima i monoloških iskaza koji se reproduciraju u plastičnu narativnost. Najrelevantniji su primjeri Marijanovi mistično-meditativni monolozi, suodnosni onima od Marije od Presvetoga Srca, u traženju Božje nazočnosti u svome životu ili u razrješenju trenutačnih tegoba: *Pa, od svih odnosa u životu, glavni je ipak moj odnos s Bogom. [...] Želim da me upotrijebiš za dobro drugih ljudi, moje domovine i čovječanstva*

6 Usp. FLAKER, ALEKSANDAR, „Umjetnička proza“, u ŠKREB, ZDENKO – STAMAĆ, ANTE, *Uvod u književnost*, Globus, Zagreb, 1986., str. 356.

kojem si Ti prijatelj i Otac. Monolog se pretače u dirljivu molitvu: Ali, ja sam samo čovjek i molim Te, čuvaj moje granice kako ne bih posumnjao da me voliš, jer ja u sebi nosim samo krhku ljudsku vjeru da u svojim zahtjevima nećeš prelaziti prag moje izdržljivosti. [...] Jer Ti sve znaš!... Ništa se ne događa bez Tvoje volje i bez Tvoje milosti! I ja te sada molim za tu milost. Pokreni je, ne radi moje volje i moga probitka, nego da se ostvari poslanje mogega života, tvoj plan sa mnom. Bože, proslavi se!

Ovim romanom Božidar Prosenjak otvara novo poglavlje u hrvatskoj postmodernoj književnosti; prema svojoj tematici baštini tradicijske vrijednosti, a prema izričaju i aktualnosti prelazi granice zbiljskoga – ovo je proročanska vizija jednoga novog svijeta koji bi mogao zaživjeti na temeljima onih kršćanskih vrijednota koje nadživljuju svaku uzaludnost i promašenost ljudskoga života uključujući križ, ne kao patnju od koje treba pobjeći, nego izlaz prema kojem treba koračati. Autor nam je sam kroz autobiografske fragmente darovao tvarnu nadu da sljedbenik kršćanskoga života nije patnik, nego čovjek koji može spasiti svijet.

LITERATURA

- BUŠIĆ, MARIJAN, „Sinko, dođi po mene!“, *Glas Koncila*, Zagreb, br. 2., 14. siječnja 2007.
- CHESTERTON, GILBERT KEITH, *Pravovjerje*, Verbum, Split, 2015.
- FLAKER, ALEKSANDAR, „Umjetnička proza“, u ŠKREB, ZDENKO – STAMAĆ, ANTE, *Uvod u književnost*, Globus, Zagreb, 1986.
- GAVRAN, MIRO, „Mogu li vam napisati ček?“, *Glas Koncila*, Zagreb, br. 50., 10. prosinca 2006.
- LAWRENCE TRASK, ROBERT, *Temeljni lingvistički pojmovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- LOTMAN, JURIJ M., *Struktura umjetničkog teksta*, Alfa, Zagreb, 2001.
- MIHANOVIĆ-SALOPEK, HRVOJKA, „Roman Božidara Prosenjaka: Put u središte srca“, *Glas koncila*, Zagreb, br. 1., 7. siječnja 2007.

- MIKLENIĆ, IVAN, „Roman Put u središte srca Božidara Prosenjaka predstavlja glavni urednik Glasa Koncila“, *Rhema*, Zagreb, br. 31., 2008.
- PETRE, FRAN – ŠKREB, ZDENKO, *Uvod u književnost*, Znanje, Zagreb, 1969.
- ŠIMUNDŽA, DRAGO, *Bog u djelima hrvatskih pisaca*, sv. 1., Matica hrvatska, Zagreb, 2004.
- ŠIMUNDŽA, DRAGO, *Bog u djelima hrvatskih pisaca*, Matica hrvatska, Zagreb, 2005.
- VELEK, RENE – VOREN, OSTIN, *Teorija književnosti*, Nolit, Beograd, 1974.